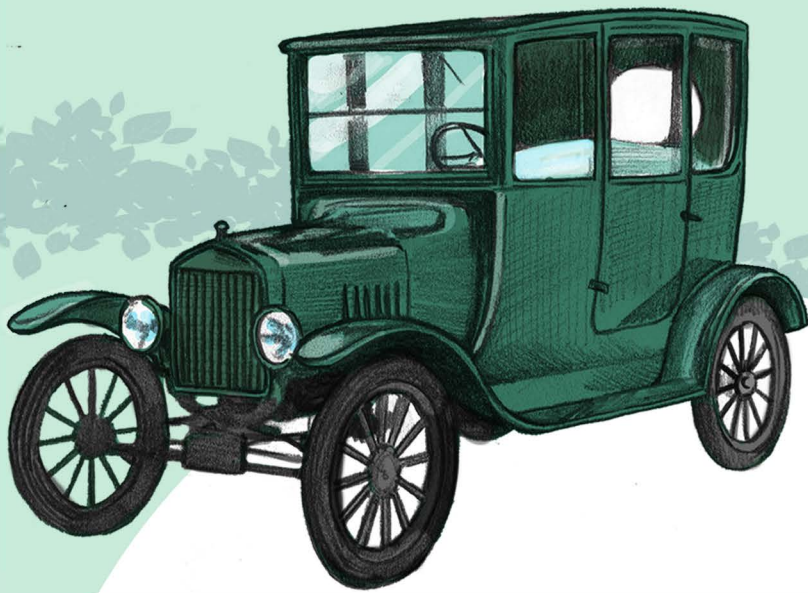
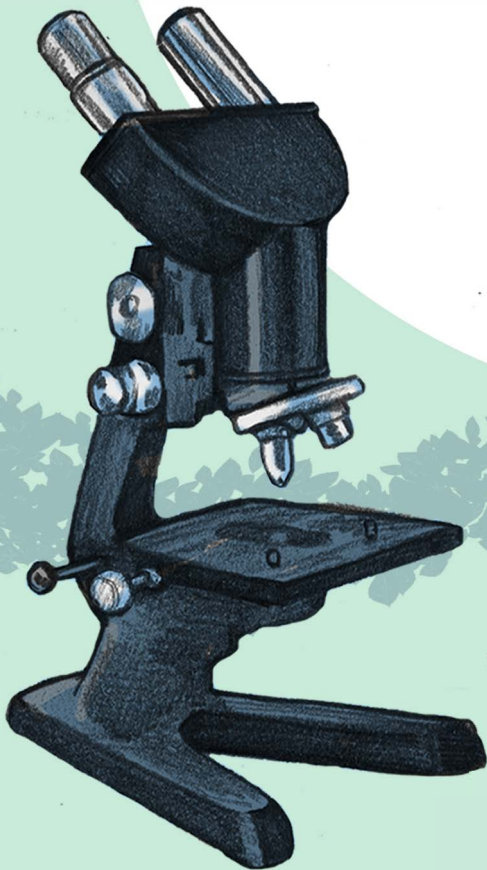

TEKNOLOGISK UTVIKLING OG MONTESSORI

-Et refleksjonsgrunnlag
for barnehager og skoler

Introduksjon

Hvordan bruker vi digital teknologi i montessoripedagogikken, hvilke muligheter har vi og finnes det potensielle motsetninger til vår metode? At man diskuterer hvordan teknologi skal brukes er ikke unikt for montessoripedagogikken, det gjelder de fleste læringsmiljø og generelt i samfunnet. Men kan vi finne et montessori-inspirert svar på spørsmålet, som kan gi oss meningsfulle og praktiske retningslinjer innenfor den pedagogiske rammen vi jobber i?

Maria Montessori var i utgangspunktet svært positiv til teknologiens rolle i samfunnsutviklingen. Til tross for teknologiens mulige destruktive potensiale, så hun likevel først en mulighet til enda mer samarbeid og solidaritet. Montessoris menneskesyn ser enkeltindividet som tett knyttet til all historie og kultur i vid forstand som omgir og former oss. Mennesket både former sin omverden og formes av den. Derfor er det viktig at enkeltindividet forstår og kjenner til denne omverdenen, enten det er naturlige deler, alt som fantes før menneskene, og alt som er et produkt av menneskets skaperkraft. Dette siste kalte Maria Montessori *supranatura*. Det er det som er over naturen,

som språk, kunst, vitenskap, teknologi og mye mer. For et menneske er innsikt i begge aspekter av virkeligheten like viktig, og skolen skal gi barnet et innblikk i den helheten han eller hun er en del av.

Mennesker har alltid brukt teknologi. Først i form av enkle verktøy som siden har blitt stadig mer avanserte. I dag ser vi at ulike teknologi-

«There is a need for a syllabus which can give an understanding of the conditions of man in modern society with a cosmic vision of history and the evolution of human life. What purpose would education serve in our days unless it helped man to a knowledge of the environment to which he has to adapt himself.»

MARIA MONTESSORI - THE FORMATION OF MAN

er spiller en stadig større rolle i våre liv. For Montessori var det svært viktig å være bevisst denne utviklingen, og at skolen sørget for at barn kunne delta aktivt og forstå den. Det er åpenbart for alle som observerer barn og unge (og voksne!) at moderne digital teknologi

«Through machinery man can exert tremendous powers, almost as fantastic as if he were the hero of a fairy tale. Through machinery man can travel with an ever-increasing velocity, he can fly through the air and go beneath the surface of the ocean. So that civilized man is becoming more and more «supra-natural» and the social environment progresses correspondingly. If education does not help a man to take part in this «supra-natural» world he must remain an «extra-social» being.»

MARIA MONTESSORI - FROM CHILDHOOD TO ADOLESCENCE

fascinerer oss. Her ligger et potensial til å utrette mye, men også frykten for en påvirkning vi ikke aner rekkevidden av.

Vi må huske at denne fascinasjonen er nærmest historieløs. Den er umiddelbar, og det er derfor lett å komme på kollisjonskurs med montessoripedagogikkens grunnprinsipper. Maria Montessori var overbevist om at man må lære å se alle fenomener, både naturlige og kulturelle, i en større sammenheng. Hun la stor vekt på at barn skulle få høre om alt arbeidet og alle menneskene som hadde gjort kulturprodukter mulige. I praksis i montessoriklasserommet betyr det at vi også bruker biografiske og historiske fortellinger i fag som matematikk og geografi. Fortellinger om for eksempel Pythagoras skal gi barna kunnskap om og respekt for menneskene som var her før oss. Å innse at alt vi tar for gitt i dag er resultater av århundrer med arbeid fra millioner av mennesker, er en innsikt Maria Montessori mente var fundamentalt viktig dersom pedagogikken skulle virke forenende og fredsskapende.

Diskusjonene og arbeidet med digital strategi ved enhver montessorienhet må ikke begrenses til om vi skal bruke digital teknologi eller ikke, eller om vi liker digital teknologi eller ikke. Teknologien er en selvfølge. Vår oppgave er å innføre og bruke digital teknologi på en måte

Maria Montessori var overbevist om at man må lære å se alle fenomener, både naturlige og kulturelle, i en større sammenheng.

som støtter den pedagogikken vi har forpliktet oss til.

Dette dokumentet er ment som et refleksjonsgrunnlag for hver enkelt montessorienhet, slik at hver skole og barnehage har et fundament for å utarbeide en mer detaljert strategi. Vi har valgt å fokusere på generelle prinsipper, framfor konkrete eksempler. Grunnen til dette er at eksempler kan virke begrensende, og fordi det er viktig at skolene og barnehagene selv skal diskutere hvilke løsninger som passer ved deres enhet, og hvorfor.

Dokumentet tar utgangspunkt i utviklingstrinnene. Ved å se på hva som er det viktigste målet innenfor hvert utviklingstrinn, vil man kunne vurdere om digitalisering og bruk av teknologi bidrar til å støtte barnets utvikling mot disse målene. For hvert utviklingstrinn foreslår vi to refleksjonsspørsmål som kan legge grunnlag for interne diskusjoner ved hver enkelt montessoriskole og -barnehage. Vi har også formulert flere refleksjonsspørsmål under avsnittet om montessoripedagogen.

«I cannot insist enough, therefore, on the importance of history, in any and all its details, if we are to educate the children to an awareness of universal solidarity. »

«If our educational task is to enhance the intellectual and affective faculties of the children, we must first enhance our own. And in these contexts, we should never teach the various scientific subjects - geography, history, etc., without relating the passionate endeavors of the men who, with their work, their dedication, their sacrifice, brought to light new truths, each in his own field. For if we do, our spirits will become arid, as will those of the little ones we are striving to educate for life.»

Grunnleggende mål for hvert utviklingstrinn

Barnehagen:

Å støtte barnets naturlige utvikling gjennom et sensorisk tilrettelagt miljø, slik at barnet kan utvikle grunnleggende sensoriske og motoriske ferdigheter.

Barneskolen:

Å presentere barnet hele verden på en måte som stimulerer barnets forestillingsevne.

Ungdomsskolen:

Å tilby ungdommen et tilrettelagt lite samfunn der man utfører meningsfullt arbeid i et felleskap.

Refleksjonsspørsmål til diskusjon:

Barnehagen

- Støtter eller hindrer innføringen av denne digitale teknologien barnets sensoriske behov og motoriske aspekter ved læringen?
- Vil dette digitale verktøyet kunne bidra til eller forstyrre barnets selvkonstruksjon og dets naturlige utvikling?

Barneskolen

- Hva er det som kjennetegner godt materiell som stimulerer forestillings- evnen?
- Gir dette digitale verktøyet/programmet en tydelig mulighet for ekte, indre motivert og konsentrert arbeid?

Ungdomsskolen

- Er denne aktiviteten med på å støtte samspillet i det lille samfunnet?
- Er denne aktiviteten diskutert med medlemmene i det lille samfunnet?

Vi vil gå nærmere inn på hvert enkelt utviklingstrinn, og se på:

Hvilke kjennetegn og behov ser vi hos barnet i denne aldersgruppa? Hvordan og hvorfor kan IKT/ teknologi støtte eller undergrave vårt arbeid med barna i denne aldersgruppa?

Hvilke spørsmål kan vi stille oss for å ta gode valg ved bruk av teknologi og digitale verktøy i en montessoriskole eller -barnehage?

Hva er montessoripedagogens rolle i dette arbeidet?

Montessoribarnehagen: 0-6

Mellom null og seks år har barnet det vi i montessoripedagogikken kaller et absorberende sinn. Barnet lærer og formes av sine omgivelser. I denne fasen går barn gjennom perioder der de er ekstra mottakelige for en viss type læring. Vår rolle er å tilrettelegge for at læring kan skje når barnet er mottakelig for det. Vi vet at barnet trenger en konkret tilnærming til nye ting fordi det enda ikke har kapasitet til å abstrahere. Det betyr at vi må tilby meningsfulle aktiviteter, og skape et tilrettelagt miljø som gjør barnet i stand til å oppdage verden gjennom sansene sine.

«The human hand, so delicate and so complicated, not only allows the mind to reveal itself but it enables the whole being to enter into special relationships with its environment. We might even say that man takes possession of his environment with his hands.»

MARIA MONTESSORI - THE SECRET OF CHILDHOOD

Nøkkelelementene i montessorimiljøet for denne aldersgruppen er det konkrete, sensoriske materiellet som dyrker intellektet og stimulerer hjernens utvikling. Montessorimiljøet oppfordrer til bevegelse og konkrete opplevelser, som forsterker læringen. Hånden er hjernens redskap.

I montessoribarnehagen er det et viktig prinsipp at digitale verktøy ikke erstatter barnas arbeid med konkrete «hands-on»-aktiviteter. Barn i alderen null til seks år utvikler seg gjennom manipulering av tredimensjonale objekter og virkelige erfaringer. Digitale hjelpemidler er som regel for abstrakte for barn i denne aldersgruppen, og vil derfor ikke tilfredsstille barnets utviklingsmessige behov.

Et eksempel fra fagområdet matematikk viser hvor viktig det konkrete materiellet er: Barn

er utstyrt med et matematisk sinn. De bruker sansene, skaper mønstre og relasjoner gjennom konkret erfaring. Dette skaper gradvis et solid fundament som forbereder barna på matematiske begreper de møter senere. Uten det sensoriske og konkrete fundamentet er matematikk bare en mengde enkeltstående fakta uten en grundig forståelse.

«The seeds of mathematics must hence be very, very carefully sown. We must not confuse the trunk of the tree with the branches. We must certainly not expect good branches to grow on a dead tree. Many people reduce mathematics to certain feats of memory. If we make children learn that three and three make six or two times four make eight, we are constructing a tree, by nailing small dead pieces of wood to a larger piece of dead wood so that it resembles the trunk of a tree with branches attached. In doing so, we have only created an illusion. It is no tree . . . it will bear no fruit. . . Instead if we plant the seed carefully, we can watch the little plant take firm root, sprout leaves, and grow strong branches with pleasure.» (Maria Montessori - Creative Development in the Child)

Erstatter man slike konkrete opplevelser som gradvis bygger et grunnlag for videre kunnskap med abstrakte erfaringer for tidlig, risikerer man å forstyrre og hindre barnets utvikling.

Den offentlige rammeplanen sier at barnehagens digitale praksis skal bidra til barnas lek, kreativitet og læring. Det finnes mange muligheter for dette også i montessoribarnehagen, og målet er å bruke teknologi på en måte som forbedrer vår utforskning av og tilkobling til verden.

Det viktigste vi gjør for å nå dette målet er at barnehagen har tenkt gjennom hvordan deres digitale praksis støtter barnets grunnleggende behov og utvikling.

Montessoriskolen: 6-12

I montessoriskolen ønsker vi å skape proaktive mennesker, ikke reaktive. Grunnskolebarnas iboende forestillingsevne er helt essensiell for å oppnå dette, og vår jobb er å stimulere den.

Det er viktig at kulturfagene spiller hovedrollen på dette utviklingstrinnet. Vi skal hjelpe barna med å utforske verden. Gjennom vår kosmiske tilnærming vil vi at barnet utvikler en takknemlighet til tidligere generasjoners bidrag i supranatura-prosjektet. De vil forstå naturen og sivilisasjonen i sin samtid, og se med optimisme på sin egen rolle som medskaper av fremtiden. **Digital teknologi som innføres skal støtte barnet i denne prosessen. Ikke ved å erstatte montessorimateriell, men som et supplement.**

Rammen for innføring av digital teknologi er fortellingen, pedagogene må utvikle en fortelling om «teknologiens historie»¹, basert på fortellingene om «skrivekunstens historie» og «tallenes historie», men av lavere status. Slik introduseres digital teknologi inn i supranatura-prosjektet, og inn i barnets bevissthet på en sammenhengende og forståelig måte.

Som montessoripedagoger vet vi at rekkefølgen er viktig. Hvis stimulering av forestillingsevnen, gode fortellinger og muligheter for

Som montessoripedagoger vet vi at rekkefølgen er viktig. Hvis stimulering av forestillingsevnen, gode fortellinger og muligheter for selvvalgt, fordypet arbeid kommer først er det ingen begrensninger for hvilke muligheter man kan utnytte. Hvis på den andre side teknologien og det digitale kommer først, risikerer vi å forstyrre opparbeidelsen av forestillingsevnen.

selvvalgt, fordypet arbeid kommer først er det ingen begrensninger for hvilke muligheter man kan utnytte. Hvis på den andre side teknologien og det digitale kommer først, risikerer vi å forstyrre opparbeidelsen av forestillingsevnen. Muligheten til å forestille seg noe kan forsvinne hvis barnet blir gitt svarene umiddelbart.

Derfor bør digital teknologi innføres for elever i aldersgruppen seks til tolv år etter at vi er sikre på at vi har forstått og tilrettelagt tilstrekkelig for barnet i tråd med montessoripedagogikken. Dersom vi er i tvil om digital teknologi vil forstyrre barnets forestillingsevne, kreativitet eller behov for orden, må vi vente. Dette vil i hovedsak si at vi ikke erstatter montessorimateriell med digitale løsninger, men ser på dem en videreføring. Skolens montessoripedagoger bør ha rom for profesjonelt skjønn i slike spørsmål.

Vi kan snakke om digital teknologi som en del av montessorimateriellet eller som et verktøy barna bruker i sitt arbeid. Når vi vurderer

¹ Fortellingen om «teknologiens historie» med tidslinje blir gitt til medlemmer som et tillegg til dette dokumentet. Den vil også bli presentert i et webinar høsten 2018.

digital teknologi som en del av montessorimateriellet, bør vi være bevisste på følgende:

Et hovedmål med montessorimateriellet er å stimulere evnen til fokus

og konsentrasjon. Materiellet er bevisst laget med begrensninger som gjør at barnet selv må aktivt bidra i arbeidet, og materiellet fungerer mer som stimuli enn som distraksjon. Digitale programmer kan ha en «uendelighet» ved seg som

kan bidra til å distrahere. Tilsynelatende fokus (for eksempel et barn som er oppslukt av skjermen på et nettbrett) kan i stedet være et ytre stimulert fokus på grunn av design, utforming og appellen digital teknologi har. Vi må stille spørsmålet: Gir dette barna en mulighet til ekte, indre motivert og konsentrert arbeid?

Materiellet skal være en visuell eller materiell støtte til det mentale arbeidet barnet gjør. Det skal være et begrenset antall av materiellet fordi barna skal trene opp ferdigheter som å vente på tur, evnen til å utsette tilfredsstillelse og å oppleve gleden over å kunne jobbe med noe de har ventet på.

Digitale verktøy gir gode muligheter for variert undervisning. Elevene har ubegrensede muligheter til å utfolde sin egen kreativitet og skaperglede. Digitale verktøy er nettopp verktøy og nøkler vi gir barna som et supplement til vårt unike tilrettelagte miljø. Innfører vi digitale hjelpemidler med en tydelig pedagogisk forankring, vil bruken av digitale hjelpemidler gi barna flere måter å utforske verden på. Mon-

tessorimiljøet tilrettelegger for elevens egen forskning. Digitale verktøy kan støtte nysgjerrighet og forskertrang, og måleredskaper gjøre det mulig å innhente, lagre og dele egne resultater.

**Vi må stille spørsmålet:
Gir dette barna en mulighet
til ekte, indre motivert og
konsentrert arbeid?**

Barna i grunnskolealder er utpreget sosiale og engasjerte. De diskuterer og funderer, stiller spørsmål, snakker om ting de har funnet ut og om ting de lurer på. Ved hjelp

av digitale verktøy kan vi gi barna enda flere muligheter til å kommunisere, og til å dele sine tanker og ideer med andre mennesker.

Utvikling av digitale verktøy, programmer og sosiale medier skjer raskt. I møte med nye verktøy og programmer vil barna trenge å oppøve god dømmekraft og kritisk refleksjon. Her er montessoripedagogikkens harmoni- og høflighetsøvelser et utmerket utgangspunkt.

Allerede i montessoribarnhagen veiledes barna til å trene opp sine sosiale ferdigheter, skikk og bruk, evnen til å ta valg og innse konsekvensene av sine valg.

Nettvett, kildekritikk, digital dømmekraft og kommunikasjon i sosiale medier vil være fine temaer for presentasjoner i harmoni og høflighet. Det kan også være hensiktsmessig med filosofiske og etiske refleksjoner sammen med barna, rundt vanskelige temaer knyttet til for eksempel sosiale medier og falske nyheter. I siste del av dette dokumentet vil dere finne noen nyttige ressurser og lenker i dette arbeidet.

Montessoriungdomsskolen: 12-15

Ungdomsskolens viktigste oppgave er å gi ungdommene et miljø der de tar del i et lite samfunn. Her kan de være med på å utforske samfunnsmessige dynamikker og problemer, og få utvikle seg selv som en bidragsyter og et verdsatt medlem av gruppen. Både voksne og ungdommer vet at digital teknologi kan påvirke disse prosessene på ulike og uforutsigbare måter, og vi vet enda ikke omfanget eller konsekvensene av hvordan vi påvirkes. Vår oppgave som voksne er derfor ikke å tilby en ferdig løsning på problemet, men å legge opp til at ungdommene kan delta aktivt i diskusjon og utforsking innenfor trygge og konstruktive rammer.

På dette utviklingstrinnet lærer man om menneskenes historie, hvordan sivilisasjoner har vokst frem og hvordan menneskelig kultur har blitt formet av og former det enkelte menneske. Fra jegere og sankere, til jordbruk og industri og masseproduksjon, har teknologien spilt en sentral rolle som supranatura. For å få en for-

ståelse av dagens samfunn er det viktig å sette denne utviklingen inn i en større historisk kontekst. Montessori understreket hele tiden kulturfagenes grunnleggende rolle i å forstå våre liv og våre omgivelser, og dette gjelder ikke minst ungdommen og deres forhold til nyere digital teknologi. Vi bør ikke bare presentere tekniske aspekter der det er snakk om å lære ferdigheter, men like mye som en grunnleggende endring i hvordan vi mennesker kommuniserer og lever, en endring som må diskuteres kritisk.

For montessoriungdomsskolen er det et viktig prinsipp at elevene skal være delaktige i avgjørelser som tas, også når det gjelder digital teknologi og digitale hjelpemidler. De bør involveres i diskusjoner, og få muligheter til å reflektere sammen med de voksne over hva som skal brukes, hvorfor og hvordan.

Det er også viktig å vektlegge harmoni og høflighet i sosiale medier.

For montessoriungdomsskolen er det et viktig prinsipp at elevene skal være delaktige i avgjørelser som tas, også når det gjelder digital teknologi og digitale hjelpemidler. De bør involveres i diskusjoner, og få muligheter til å reflektere sammen med de voksne over hva som skal brukes, hvorfor og hvordan.

Montessoripedagogen

Montessorirommet er designet for å utvikle hjernen. **Montessoripedagogen skal støtte rommet og miljøet, og har ikke en tradisjonell lærerrolle.** Det er en balansekunst der man ser med takknemlighet bakover, ser seg selv som en del av kosmos og en helhet i nåtid, og ser med håp inn i framtiden.

Montessoripedagogen er progressiv. Han eller hun støtter de digitale verktøy som til enhver tid støtter elevens utvikling. Det betyr at man må undersøke hva som finnes, og sette seg inn i det. At montessoripedagogene er oppdaterte på utviklingen, betyr ikke at de må være flinkere enn elevene til å bruke digitale hjelpemidler og programmer. Men de må ha et kunnskapsgrunnlag for å kunne ta bevisste valg. Hele

tiden må de bruke egen erfaring, observasjon, kritisk refleksjon og montessoripedagogikkens grunnprinsipper som grunnlag når de tilrettelegger for elevenes utvikling.

Selv om det er ulike behov for hvert utviklings-trinn, er det en del grunnleggende trekk ved pedagogens rolle som er like på hvert nivå. Det gjelder for eksempel de spørsmålene som stilles for å vurdere egen aktivitet og egne valg.

For å ta gode valg i et montessorimiljø og vite hva som til enhver tid støtter barnets utvikling, er det helt nødvendig at pedagogene har montessoriutdanning. Montessoripedagogenes stemme bør derfor vektes tyngst i faglige og pedagogiske diskusjoner om innføring og bruk av digital teknologi.

Eksempler på refleksjonsspørsmål om bruk av digital teknologi:

Hvordan kan digitale hjelpemidler, verktøy eller programmer støtte eller være til hinder for utvikling av evnen til fokus og konsentrasjon?

Hvordan møter dette digitale materialet barnets behov?

Hvordan kan vi utvide harmoni og høflighet til å inkludere tema fra den digitale verden?

Hva er de grunnleggende kjennetegnene på godt montessorimateriell? Ser vi disse kjennetegnene i våre valg av digitale materiell og verktøy?

Vil dette digitale materialet forstyrre andre aktiviteter?

Når digitale verktøy og programmer innføres må læreren bruke observasjon for å vurdere om det er vellykket. Fungerer dette etter hensikten, eller gjør det ikke det?

Hvordan passer dette digitale materialet inn i vårt forberedte miljø for dette alderstrinnet?

Er det digitale materialet tilstrekkelig begrenset, eller tilbyr det en for stor informasjonsmengde som forstyrrer det konsentrerte arbeidet?

Er den potensielle gevinsten større enn eventuelle negative konsekvenser ved innføring av dette digitale materialet?

Konklusjon og oppsummering

Framtidens kompetansekrav betyr at elever må kjenne til og kunne bruke digital teknologi. Det er likevel ikke den digitale kompetansen i seg selv som er det viktigste. Det er bred enighet om hvilke egenskaper og kompetanser barn og unge som vokser opp i dag bør tilegne seg for å være best mulig rustet for framtidens krav. Disse egenskapene nevnes hos flere store aktører²;

- Metakognisjon, livslang læring og selvregulert læring
- Nysgjerrighet og utholdenhet, evne til å utforske og skape
- Evne til å regulere tanker, følelser og handlinger
- Evne til samarbeid og kommunikasjon, respekt for andres synspunkter og mangfold
- Evne til konsentrasjon og fordypning
- Evne til kreativitet og innovasjon
- Kritisk og etisk tenkning, refleksjon og problemløsningskompetanse
- Demokrati og medborgerskap

Teknologien kommer sånn sett ikke med noe nytt som vi ikke har i et montessorimiljø. Grunnlaget for å støtte barna i å utvikle alle disse ferdighetene legges gjennom montessoripedagogikken. Vi skal utdanne optimistiske elever med et positivt syn på fremtiden. De skal kjenne den verden de lever i og skal vokse opp i, og de må lære seg å ta gode valg og se muligheter i møte med ny digital teknologi.

Vi ønsker at dette dokumentet er et bidrag som stimulerer refleksjon, diskusjon og konkrete tiltak ved den enkelte enhet, i montessorimiljøet og at det kan fungere som et styringsverktøy for ledere. Hver montessoriskole og -barnehage bør lage sin egen strategi for at alle skal få et nært eierskap til arbeidet. Skolens og barnehagens digitale praksis må formidles til foresatte på en god måte, med grunnlag i pedagogikken.

Dette dokumentet er utarbeidet av Montessori Norge, i samarbeid med en arbeidsgruppe som ble nedsatt våren 2018. Arbeidsgruppen besto av:

Patrick Magnusson (Vollen Montessoriskole), Ragnhild Sølvberg (daVinci Montessoriskole), Håvard Torbergesen (Montessori Nord-Norge og Opdøl Montessoriskole), Roe Lauvås jr. (daVinci Montessoriskole), Stephanie Chaigneau (Bærum Montessoriskole), Jennifer Varbanov (Bambini Montessoribarnehage) og Lars Sandåker (Bærum Montessoriskole).

Gruppen har hatt en sammensetning av personer med montessoriutdanning og erfaring fra ulike utviklingstrinn. De har også kompetanse på området digitalisering og teknologisk utvikling, og har vist stor interesse for temaet. Montessori Norge vil rette en stor takk til gruppen for det omfattende arbeidet de har lagt ned, og for det hver enkelt har bidratt med.

Montessori Norge er i gang med revidering av læreplan for montessoriskolen, og vil i det arbeidet se nærmere på konkrete læringsmål, temaer m.m. innenfor området digital kompetanse og teknologi. Dette dokumentet vil fungere som et grunnlag for det videre arbeidet med læreplanen.

² https://careers.un.org/lbw/attachments/competencies_booklet_en.pdf
[https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20\(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf)
<https://www.regjeringen.no/contentassets/da148fec8c4a4ab88daa8b677a700292/no/pdfs/nou201520150008000dddpdfs.pdf>

Tillegg til dokumentet:

1. Fortelling «Teknologiens historie», med tidslinje (sendes ut ett eksemplar til hver skole og barnehage, og kan også kjøpes hos Montessori Norge)
2. Webinarserie:
 - a. Teknologiens historie (fortelling med tidslinje)
 - b. Om NMFs digitale strategi og fortellingen, åpent for spørsmål og refleksjoner
 - c. Eksempler på digital praksis fra montessoriskoler

Lenker/ressurser:

<http://www.medietilsynet.no/barn-og-medier/>

<https://www.faktisk.no>

<https://www.udir.no>

<https://www.dubestemmer.no>

<https://www.reddbarna.no/nyheter/ta-praten>

<https://www.dialogduk.no>

<http://dataspilltanker.no>

<https://www.reddbarna.no/nyheter/foreldrefelleskap-er-viktig-for-barna>

<https://www.medietilsynet.no/barn-og-medier/falske-nyheter---kildekritikk-for-ungdom/>

<https://www.datatilsynet.no>

<https://www.barnevakten.no>

<https://www.nrk.no/skole/>

<https://nettvett.no/veiledninger/foresatte-og-de-som-jobber-med-barn/>

<https://slettmeg.no>